

Hitchcocko filmo vertas siužetas.
Joyce Carol Oates

Christine Mangan

Naktis virš

Tanžero

baltos lankos

Christine Mangan

Naktis virš Tanžero

romanas

Iš angļu kalbos vertē Anita Kapociūtē

baltos lankos

Prologas

Ispanija

Prيرهikia trijų vyrų ištraukti kūną iš vandens.

Tai vyriškis – tiek dar galima suprasti, bet ne kažin kiek daugiau. Prie jo jau buvo suskridę paukščiai, galbūt juos priviliojo blizgantis sidabrinis kaklaraiščio segtukas. Juk tai tik šarkos, primena jie patys sau. *Tikriausiai pamatė tris*, vienas jų sako kitiems, negrabiai mėgindamas pajuokauti, o galvoje aidi vaikiško eilėraš-tuko apie šarkas eilutė: „Trys reiškia laidotuves“. Jie kelia negyvėlį, šis toks sunkus, net baugu. *Nejaugi numirėliai pasunkėja?* – balsu svarsto kitas. Visi trys laukia atvykstant policijos, stengdamiesi nė nedirstelėti žemyn, nepažvelgti į tuščias duobes, kur būta ne-gyvėlio akių. Tie trys – jie tarpusavy nė nepažįstami, bet dabar juos jungia saitas, tvirtesnis už charakterių giminybę.

Iš viso šito tiesa, savaime aišku, yra tik pati pradžia, visa kita – mano vaizduotės padarinys. Tokiems dalykams dabar turiu į valias laiko, sėdžiu ir leidžiu žvilgsniui slysti per kambarį, pro langą. Aplinka keičiasi, bet daugiau niekas. Kai kas tikriausiai pa-vadinotų tai stebėjimu, bet aš nesutikčiau – tai visai kas kita, viena nuo kito skiriasi maždaug taip, kaip svajojimas nuo mąstymo.

Diena šilta, sparčiai artėja vasara. Saulė pradėjo blaustis, dangų aptraukė keistas gelzganas švytėjimas, įspėjantis apie hori-zonte susitelsusią audrą. Tokiomis akimirkomis, kai oras tirštąs ir karštąs, *grėsmingas*, užmerkusi akis ir giliai įkvėpusi aš vėl už-uodžiu Tanžerą. Tai džiovinimo krosnies kvapas, kažko karšto,

bet ne deginančio, beveik primena zefyrus, tik ne toks saldus. Dvelkteli ir prieskoniais, tarsi ir atpažįstamais, cinamonu, gvazdikėliais, netgi kardamonu, bet drauge ir dar kažkuo nežinomu. Kvapas guodžiantis, raminantis, tarsi vaikystės prisiminimas, toks, kuris susupa tave, suvysto ir žada laimingą pabaigą, visai kaip pasakose. Žinoma, tai netiesa. Mat po tuo kvapu, po paguoda birbia musės, krebžda tarakonai, pikta dėbso išbadėjusios katės, stebinėčios kiekvieną tavo judesį.

Dažniausiai miestas pasirodo kaip karščiuojančių smegenų sapnas, žaižaruojantis mirażas, nušvintantis tame paribyje, kur aš dar šiaip ne taip galiu save įtikinti, kad jis kadaise buvo tikras, kad aš pati ten buvau, kad vietos ir žmonės, kuriuos prisimenu, buvo iš tvirtos medžiagos, o ne mano vaizduotės sukurtos peršviečiamos šmėklos. Laikas, kaip įsitikinau, bėga greitai, versdamas žmones ir vietas istorija, o paskui – legendomis. Skirtumą prisiminti man nelengva, mano pačios protas krečia visokius pokštus. Pačiomis prasčiausiomis akimirkomis – pačiomis geriausiomis akimirkomis – aš užmirštu *jq*. Užmirštu, kas atsitiko. Keistas jausmas – juk ji visada čia, tūno po pat paviršiumi, kėsindamasi prasilažyti laukan. Bet, būna, išgaruoja netgi jos vardas, tad įjunkau jį užsirašyti ant bet kokios po ranka pasipainiojusios popieriaus skiautės. Naktį, kai slaugytojos išsiskirsčiusios, kuždu jį pati sau lyg vaikystėje išmoktą poterį, tarsi nuolatinis kartojimas padėtų įsiminti, neleistų užmiršti – niekada nevalia užmiršti, primenu sau.

Į duris pabeldžia, vidun įeina rudaplaukė mergina, jos rankose – maistu apkrautas padėklas. Jos rankos, pastebiu, tirštai nubertos strazdanomis, jų tokia daugybė, kad per rusvas dėmeles beveik nematyti baltos odos.

Parūpsta, ar ji kada nors bandė jas suskaičiuoti.

Nukreipusi žvilgsnį žemyn, ant staliuko prie lovos regiu popiergalį su pakeverzotu vardu, ir tas vardas vis kirba smegenyse, nors jis ne mano, kažkodėl atrodo – svarbus, tarsi tai būtų kažkas, ką būtinai reikėtų bent pamėginti prisiminti. Leidžiu galvai atsipalaiduoti. Jau įsitikinau: naudingas metodas – iš paskutiniųjų stengiesi negalvoti, o paslapčia galvoji taip įnirtingai, kaip tik gali.

Nieko nepešu.

– Pasiruošusi pusryčiauti?

Pakeliu akis, sutrinku išvydusi tiesiog priešais stovinčią rudaplaukę. Jai tikrai ne daugiau nei trisdešimt, vadinasi, mus skiria gal pora metų. *Rudaplaukės neša nelaimės*, pagalvoju. Juk sakoma, kad prieš kelionę jūra reikia vengti rudaplaukių, ar ne? O manęs, regis, ir laukia kelionė jūra, visai netrukus – į Tanžerą. Dabar jau sunerimstu, nekantru šitą rudaplaukį pikta lemiantį ženklą kuo skubiau iškrapštyti iš kambario.

– Iš kur atsiradai? – klausiu griežtai, supykusi, kad ji nė nepasivargino pasibelsti.

Klausimą ji nuleidžia negirdom.

– Ar šiandien neturi apetito?

Jos rankoje šaukštas, kupinas kažkokios pilkos tyrės – graibstausi jos pavadinimo, bet jis užstrigęs galvoje. Jau rimtai pykdama stumiu šaukštą į šalį, duriu pirštu į popiergalį prie lovos.

– Mesk jį į šiukšlių dėžę, – paliepiu. – Kažkas vis kaišioja man raštelius, priraizgytus tik visokių nesąmonių.

Vėl išsipleikiu lovoje, užsitraukiu antklodę taip, kad paslėptų ir smakrą.

Dabar vasara, galvoju, bet kambarį staiga sustingo toks šaltis, lyg būtų žiema.

I

TANŽERAS, 1956-ieji

Pirmas skyrius

Alisa

Antradienis būdavo turgaus diena.

Ne tik man – visam miestui; berberės, iškilmingai atplaukiančios iš Rifo kalnų, paskelbia pradžią, krepšiai ir vežimėliai kaupinai prikrauti vaisių ir daržovių, asilai žengia abipus moterų. Atsiliėpdamas tuojau sujunda ir Tanžeras: subanguoja minios, gatves užplūsta vyrai ir moterys, tiek atvykėliai, tiek vietiniai, visi rodo pirštais, renkasi prekes, ginčijasi ir derasi, monetas maino į truputį šio, truputį ano. Net saulė antradieniais, rodėsi, šviečia skaičiau, labiau kepina, svilina man sprandą.

Stovėdama prie lango ir žvelgdama žemyn į urduluojančią minią, tylomis meldžiau, kad dar tebebūtų pirmadienis. Nors ir žinojau: pirmadienis – tuščia viltis, klaidinanti paguoda, nes antradienis vis tiek neišvengiamai ateis ir aš vėl būsiu priversta darytis į apačioje burbuliuojantį chaosą. Priversta stoti akis į akį su tomis įspūdingomis Rifo berberėmis, išsipuošusiomis ryškiaspalviais apdarais, skirtais patraukti ir patraukiančiais dėmesį, žvilgsniais vertinančiomis mano paprastą, neįmantrią suknutę, nė iš tolo neprilygstančią jų pašvitams. Ir vėl, kaip visada, mane suries nerimas – nerimas, kad gerokai permokėsiu, pati to nesupratusi, kad paduosiu ne tą monetą, kad pasakysiu netinkamus žodžius, kad apsikvailinsiu, o jos visos juoksis iš manęs, ir bus plika akimi matyti, kaip žiauriai suklydau išvis atvažiuodama čionai.

Marokas. Pats šalies pavadinimas sukėlė beribės dykumų tuštumos, veriančios raudonos saulės vaizdinius. Kai Džonas paminėjo jį pirmą kartą, aš užsikosėjau užspringusi gėrimu, kurį jis buvo įbrukęs man į ranką. Susitikome „Ritz“ viešbutyje Pikadilyje, ir tik todėl, kad šito primygtinai reikalavo teta Modė – tą jos spaudimą jčiau visą laiką per kelias savaites, sugrįžusi iš Beningtono koledžo. Ji mygo be perstojo – įkyrus galvosopis, kurio niekaip neįstengiau atsikratyti. Į Angliją buvau sugrįžusi vos prieš kelis mėnesius, Džoną pažinojau ir dar trumpiau, bet tą akimirką buvau tikra, kad jaučiu tai: jo jaudulį, jo energiją, užtvindančią visą aplinkinę erdvę, pulsuojančią šiltame vasaros ore. O aš ir leidasi palenkiam: nekantraudama ją sugriebti, jos įsikibti, bent iš dalies pavadinti sava, leidau idėjai išsiskirti, susieti mus abu. Afrika. Marokas. Savaite kita anksčiau aš būčiau stojusi piestu, savaite vėliau gal būčiau tik nusijuokusi, bet tą konkrečią dieną, tą konkrečią akimirką, klausantis Džono žodžių, jo pažadų, jo svajonių, viskas atrodė taip tikra, taip pasiekiamą. Pirmąsyk po Vermonto pasijutau iš tiesų *geidžianti* – pati gerai nežinojau ko, netgi tada įtariau, kad galbūt noriu anaipol ne to priešais mane sėdinčio vyriškio, bet vis tiek kažko iš tikrųjų geidžiau. Gurkštelėjau jo užsakyto kokteilio – šampanas jau buvo drungnas, nusiavadėjęs, pajutau rūgštumą ant liežuvio, pajutau ir pilve. Ištiesiau ranką ir, nedavusi sau laiko apsigalvoti, sugniaužiau jo pirštus.

Nors Džonas Makalisteris buvo nieku gyvu ne tas vyras, apie kokį kadaise svajojau, – skardžiabalsis, draugingas, krintantis į akis, neretai ir tikras nutrūktgalvis, – vis dėlto pajutau, kaip mane gundo jo siūloma galimybė: užsimiršti, palikti praeitį užnugary.

Negalvoti kiekvieną mielą dieną, kiekvieną sekundę apie tai, kas nutiko šalčio kaustomuose, vėjų košiamuose Vermonto Žaliuosiuose kalnuose.

Praėjus jau daugiau nei metams visai tai tebeskendėjo klampioje ūkanoje, iš kurios, rodėsi, niekaip negaliu išsikapanoti, kad ir kiek klupinėdama blaškyčiaus labirinte. *Šitaip tik geriau*, tarstelėjo teta, kai pasiguodžiau, kad mano prisiminimai apsitraukė tikrovės pojūtį jaukiančia griene, kad nebeįstengiu atkurti atmintyje nei anos siaubingos nakties, nei vėlesnių dienų smulkmenų. Palik tai praeityje, ragino teta, lyg prisiminimai būtų kokie daiktai, kuriuos galėtum saugiai sukrauti į dėžes, tokias sandarias, kad jose uždarytos paslaptys jau niekad nebegalėtų ištrūkti.

Gali sakyti, kad kaip tik taip ir padariau: užsimerkiau gręžiodamasi į praeitį, užtat atviromis akimis pažvelgiau į Džoną, į Tanžerą, į pliskinančią Maroko saulę. Į Džono pažadėtąjį nuotykį – su piršlybomis ir prideramu žiedu, užtat be jokios ceremonijos, tik ant popiergalio suraitytu parašu.

– Juk taip negalima! – Iš pradžių dar bandžiau priešintis. – Mudu beveik nepažįstami!

– Ir dar kaip pažįstami, – užtikrino jis. – Juk mudviejų šeimos, gali sakyti, giminiuojasi. Iš tiesų galbūt net per gerai vienas kitą pažįstame! – Jis nusijuokė, o mano pusėn plykstelėjo tą savo šelmišką šypsena.

Pavardės keisti neketinau – dėl šito buvau nepalenkiamą. Po visko, kas atsitiko, kažkodėl atrodė svarbu išsaugoti dalelę savasties, savo artimųjų. Buvo ir dar kai kas – kai kas, ką paaiškinti sunkiau, netgi sau pačiai. Oficialiai mano globėja buvo teta, bet, man ištekėjus, jos globa turėjo baigtis, tačiau ji ir toliau liktų atsakinga už jai patikėtą mano nuosavybę tol, kol man sueis dvidešimt vieni ir visas tėvų nekilnojamas turtas pagaliau bus parašytas mano vardu. Apie šitokią dvigubą globą baugu buvo net pagalvoti, tad, kai ištiesiau ranką pasiimti paso, jame tebebuvo įrašyta Alisa Šipli.

Iš pradžių dar bandžiau save įtikinti, kad Tanžeras nebus toks jau baisus. Įsivaizdavau save ištisas dienas žaidžiančią tenisą po karšta Maroko saule, įsivaizdavau būrį tarnų, apšokinėjančių mus nuo galvos iki kojų, įsivaizdavau narystę visokiuose privačiuose miesto klubuose. Žinojau: šiame gyvenime gali būti ir blogiau. Bet Džonas... ką gi, Džonas troško patirti tikrąją Maroką, tikrąjį Tanžerą. Kiti jo bendradarbiai samdėsi pigius pagalbininkus marokiečius, jų žmonos ištisas dienas leipėdavo prie baseino ar planuodavo pobūvius, o Džonas viso šito kaip įmanydamas vengė. Abu su draugeliu Čarliu maklinėdavo po miestą, ištisas valandas lindėdavo turkiškose pirtyse ar turgavietėse, rūkydavo žolę užėigų gilumoje ir visada stengdavosi bičiuliautis veikiau su vietos gyventojais nei su savo kraštiečiais ar bendradarbiais. Ne kas kitas, o Čarlis pirmų pirmiausia ir įkalbėjo Džoną važiuoti į Tanžerą, tai jis gundė draugą pasakojimais apie šalį, jos grožį ir laisvę nuo įstatymų, kol Džonas ją bemaž įsimylėjo dar nė nematęs. Ir aš iš pradžių stengiausi kaip tik galėdama, eidavau su juo į blusturgius rinktis baldų, į ūkininkų turgelius produktų vakarieinei. Sėdėdavau šalia jo kavinėse gurkšnodama balintą kavą, mėgindama perdėlioti susikurtą ateitį, įsivaizduoti ją šiame įkaitusiame, dulkėtame mieste, kurį Džonas pamilo iš pirmo žvilgsnio, o aš vis niekaip neįstengiau prisijaukinti.

O paskui buvo tas nutikimas blusturgyje.

Karštligiškoje sumaištyje tarp pardavėjų ir prekystalių, tarp viena ant kitos nerūpestingai sumestų antikvarinių grožybių pramaišiu su visokiausiais niekniekais atsigrėžiau į Džoną, o jo šalia nebebuvo. Stovėjau kaip įbesta, aplinkui grūdosi nepažįstami žmonės, brovėsi pro mane, stumdydami į visas puses, delnai jau kaito lipnia pažįstamo nerimo drėgme, regėjimo lauko pakraščiais sumirguliavo šešėliai – tos keistos, perregimos šmėklos,

kurios, kaip pakuždėdavo gydytojai, tebuvo regimybė, bet man jos atrodė kuo tikriausios, apčiuopiamos, kūniškos, jutau jas tiesiog viduriais, jos vis labiau augo, kol nebeįžiūrėjau nieko daugiau, tik tamsius jų pavidalus. Ir tą valandėlę mane persmelkė suvokimas, kaip toli atsidūriau nuo namų, nuo to gyvenimo, kokį sau kūriau vaizduotėje.

Džonas vėliau tik pasijuokė, primygtinai tvirtindamas, neva buvo atsitraukęs vos minutei, bet kai kitą kartą pakvietė eiti į miestą, aš tik papurčiau galvą, o dar kitą kartą vėl radau kažkokią dingstį atsisakyti. Verčiau išstis valandas – ilgas, vienišas, nuobodžias valandas – tyrinėjau Tanžerą iš patogaus mūsų būsto prieglobsčio. Po pirmosios savaitės jau tiksliai žinojau, kiek žingsnių prireiks pereiti visą butą – keturiasdešimt penkių. Kartais ir daugiau, priklausomai nuo mano eigasties.

Galų gale pradėjau jausti ir viršum mūsų pakibusį Džono apgailestavimo debesį, vis labiau augantį; jei kada ir persimesdavome keliais žodžiais, tai vien apie praktinius dalykus, apie pinigus, mat mano renta buvo pagrindinis mūsų pragyvenimo šaltinis. Džonas nemokėjo elgtis su pinigais, pats kadaise man pasisakė su šypsena – anuomet aš ir pati nusišypsojau manydama, kad tai reiškia, jog dėl pinigų jis nesuka galvos, jog neturi dėl jų jokių rūpesčių. Bet iš tikrųjų, kaip netrukus sužinojau, jis turėjo galvoj, kad jo šeimos lobiai jau iššvaistyti, kad likučių jam vos vos pakako ir toliau prašmatniai rengtis, kaip dera norint tęsti žaidimą ir apsimetinėti, kad vis dar galįs pasigirti turtais, kuriuos turėjo kadaise, kurie jam buvo skirti nuo gimimo ir į kuriuos jis jautėsi vis dar turįs teisę. Iliuzija – netrukau tai suprasti. Tad kiekvieną savaitę tiesiog įteikdavau jam savo rentos pinigus, nė nesukdama galvos, iš tiesų nė nesidomėdama, kur galiausiai išgaruoja skaičiai.

O Džonas, mėnuo po mėnesio ir toliau pats išgaruodavo: traukdavo į savo paslaptinį miestą, kurį mylėjo taip įnirtingai, su tokiu įkarščiu, kurio aš neįstengčiau suprasti. Jis be manęs tyrinėdavo miesto paslaptis, o aš tūnodavau tarp keturių sienų – pati ir kalėjimo prižiūrėtoja, ir belaisvė.

Dirstelėjau į laikrodį ir suraukiau antakius. Kai pastarąjį kartą į jį žiūrėjau, buvo dar tik pusė devynių, o dabar jis jau baigė pritiksėti iki vidurdienio. Keiktelėjau ir skubomis pasukau prie lovos, prie drabužių, kuriuos išsidėliojau šį pat rytą, dar prieš pradangindama visas tas valandas. Mat šiandien buvau pažadėjusi Džonui, kad nueisiu į turgų – buvau pažadėjusi pati sau, kad pamėginsiu. Nužvelgiau savo apdarą – toks, koks ir turi būti, toks, kokį vilkėtų kiekviena paprasčiausia moteris, išsiruošusi apsipirkti visai savaitei: kojines, bateliai, suknelė, pirka dar Anglijoje, prieš pat kelionę į Tanžerą.

Vilkdamasi suknelę per galvą pastebėjau įplyšį priekyje: nėrinių apvadas buvo šiek tiek atspuręs nuo apykaklės. Suraukusi antakius pakėliau suknelę arčiau akių norėdama įdėmiau apžiūrėti, stengiausi tramdyti drebulį, žvelgdama į perplėštą medžiagą, tikinau save, kad tai visai ne koks nors bloga lemiantis ženklas, kad tai išvis nieko nereiškia.

Kambaryje staiga pasidarė per karšta, tad išėjau į balkoną – tą akimirksnį man prireikė ištrūkti iš slegiančios sienų apsuptyties. Geisdama pajusti bent menkiausią vėjelio dvelktelėjimą užsimerčiau ir ėmiau laukti, bet taip ir nesulaukiau – nieko, tik dusinantis, nejudrus sausas Tanžero karštis.

Praslinko minutė, kita, ir toje tykumoje, klausantis tik savo pačios alsavimo, apniko keistas jausmas, kad mane kažkas stebi. Tuoju pat atsimerčiau, dirstelėjau žemyn, į gatvę. Nė gyvos

dvasios, išskyrus porą vietinių, skubriu žingsniu traukiančių turgaus pusėn – turgus pamažu ėjo į pabaigą.

– Susiimk, – kuštelėjau pati sau, žengdama atgal į kambarį, į saugią aplinką. Nepaisydama savo pačios paliepimo, sandariai uždariau langus, o širdis toliau makalavosi krūtinėje. Vėl pažvelgiau į laikrodį – jau buvo pusė dviejų. Turgus gali ir palaukti, tariau sau.

Jam teks palaukti, jau žinojau, virpančiomis rankomis užtraukdama užuolaidas, kad neliktų nė menkausio plyšelio saulėkaitai prasismelkti vidun.